

Natalia Ginzburg

NAŠE DNI VČERAJŠIE

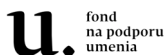
Preklad
Ivana Hlubocká

Natalia Ginzburg

Naše dni včerajšie

Preklad tejto knihy vo forme štipendia podporil
z verejných zdrojov Fond na podporu umenia.

Questo libro è stato tradotto grazie ad un contributo
alla traduzione assegnato dal Ministero degli Affari Esteri
e della Cooperazione Internazionale Italiano.

Preklad tejto knihy vyšiel vďaka podpore Ministerstva
zahraničných vecí a medzinárodnej spolupráce Talianska.

Natalia Ginzburg
TUTTI I NOSTRI IERI

COPYRIGHT © 1952 e © 1996 Giulio Einaudi editore s. p. a., Torino

TRANSLATION © Ivana Hlubočká 2024

COPYEDITING Martina Kubealaková

COVER © Arriba!

SLOVAK EDITION © Inaque 2024

ISBN 978-80-8207-263-4

ISBN e-book 978-80-8207-264-1

Všetky práva sú vyhradené. Žiadna časť tejto publikácie sa nesmie kopírovať
a rozmnožovať so zámerom rozširovania v akejkoľvek forme alebo akýmkoľvek
spôsobom bez písomného súhlasu vydavateľa.

Natalia Ginzburg

Naše dni včerajšie

INAQUE

A naše dni včerajšie nám bláznom svietia
na cestu k smrti.

Macbeth, V, 22 – 23

PRVÁ ČASŤ

I.

V jedálni visel matkin portrét: sediaca žena v klobúku s perím a s podlhovastou tvárou vyžarujúcou únavu a strach. Odjakživa mala podlomené zdravie, trpela závratmi a búšením srdca, štyri deti na ňu boli priveľa. Zomrela krátko po narodení Anny.

V nedeľu sa raz začas vybrali na cintorín, Anna, Giustino a signora Mária. Concettina nie, v nedeľu nikdy nevystrčila päty z domu, tento deň nenávidela, zavrela sa do izby a štopkala pančuchy, odetá do svojich najškaredších šiat. Ippolito musel robiť spoločnosť otcovi. Signora Mária sa na cintoríne modlila, na rozdiel od detí, ktorým otec odjakživa vtíkal do hláv, že modliť sa je hlúpe a Boh možno existuje, ale modliť sa k nemu netreba, je predsa Boh a sám najlepšie vie, ako sa veci majú.

Keď ešte matka žila, signora Mária nebývala s nimi, ale so starou mamou, otcovou matkou, a spoločne cestovali. Na jej kufroch sa leskli logá hotelov a v skrini jej viseli šaty s gombíkmi v tvare jedličiek, kúpené v Tirolsku. Stará mama vášnivo rada cestovala a nie a nie prestať, všetky peniaze prehajdákala na elegantné hotely, ktoré milovala. Ku koncu sa správala veľmi nepekne, spomínala signora Mária, nechápala, prečo už nie je bohatá, a nedokázala sa s tým zmieriť. Občas sa pozabudla a chcela si kúpiť klobúk a signora Mária ju musela odťahnuť od výkladu, vtedy búchala dáždnikom o zem a išlo ju rozpučiť od zlosti. Teraz ležala pochovaná v Nice, kde zomrela a kde sa predtým oddávala zábave ako mladá krásna bohatá žena plná života.

Signoru Máriu veľmi tešilo, keď mohla rozprávať o peniazoch starej mamy a pýšiť sa spoločnými cestami. Bola nízka a zo stoličky nedočiahla nohami na zem. Aby ich zakryla, zakrúcala sa do deky. Do tej, ktorou si so starou mamou zakrývali kolená pred dvadsiatimi rokmi, keď sa premávali mestom v koči. Signora Má-

ria si zvykla nanášať na líca trošku červenej farby a hnevala sa, keď ju uvideli skoro ráno ešte bez nej, preto vklzla do kúpeľne potichučky, nenápadne, a ak ju niekto na chodbe zastavil a čosi sa jej pýtal, od zúrivosti sa celá roztriasla. V kúpeľni vždy ostávala hodnú chvíľu, a tak jej všetci vyklopkávali na dvere. Rozkričala sa, že má toho dosť, že ju v dome nikto nerešpektuje a okamžite sa zbalí a odíde k sestre do Janova. Dva- či trikrát vytiahla spod skrine kufre a začala ukladať topánky do plátenných vreciek. Bolo potrebné tváriť sa nevšímavo a po chvíli topánky zase vytiahla. Koniec koncov, aj tak všetci vedeli, že ju sestra z Janova u seba doma nechce.

Signora Mária vyšla z kúpeľne oblečená a s klobúkom na hlave. Vybehla na ulicu chytro pozbierať lopatkou trus na prihnojenie ružových krov a pritom dávala pozor na okoloidúcich. Hneď nato sa vybrala so siečkou na nákup, na malých vrtkých nožičkách v topánkach s mašličkou dokázala prebehnúť celé mesto. Každé ráno ho preslédila, len aby našla čo najlacnejší tovar, a domov sa vracala na smrť unavená. Po nákupe mala vždy zlú náladu, vybíjala si ju na Concettine, oblečenej ešte v župane, a bedákala, že keď sedávala vedľa starej mamy v koči s kolenami v teple pod dekou a zdravili ju okoloidúci, veru jej ani nenapadlo, že sa raz bude trmácať po meste so siečkou. Concettina sa pred zrkadlom najprv pomaličky učesala, vzápätí k nemu podišla bližšie a obzerala si pehy jednu po druhej, skúmala zuby a ďasná a vyplazovala jazyk. Vlasy si upravovala do tesného uzla na zátylku a do čela jej padala strapatá ofina, vyzerala úplne ako *cocotte*, zvykla poznamenať signora Mária. Na to otvorila skriňu dokorán a premýšľala, ktoré šaty si obliecť. Medzitým signora Mária so šatkou na hlave a s vyhrnutými rukávmi, odhaľujúcimi vysušené, staré ruky, odostielala posteľ a prášila koberce. No len čo sa na balkóne oproti zjavila majiteľka vedľajšieho domu, utekala preč od okna, nechcela, aby ju videli, ako v šatke práši koberce. A pripomínala si, že prišla do domu ako spoločníčka a, aha, čo je teraz nútená robiť.

Aj pani z domu naproti mala ofinu, lenže nabrčkavenú od kaderníka a pôvabne rozstrapatenú, a keď ráno vyšla von v ľahučkem, svetlofarebnom župane, signora Mária vyhlásila, že

vyzerá mladšie ako Concettina, hoci sa s istotou vedelo, že má štyridsaťpäť.

Bývali dni, keď sa Concettina nevedela rozhodnúť, čo si obliecť. Skúšala si spodničky a blúzky, opasky a kvety vo výstrihu a s ničím nebola spokojná. Vtedy sa rozplakala a kričala, vraj je nešťastnica, lebo má zlú postavu a nemá ani jedny pekné šaty. Signora Mária zatvorila okná, aby v dome oproti nič nepočuli. „Nemáš zlú postavu,“ chlácholila ju, „si iba trochu širšia v bokoch a máš plochejšiu hrud.“ Concettina ležala na odostlanej posteli napoly vyzlečená, jačala a vzlykala a ľutovala sa pre skúšky, ktoré ju čakali, a pre pletky s nápadníkmi.

Concettina mala veľa nápadníkov a neprestajne ich striedala. Jeden zvykol postávať pred brámkou, mal širokú, hranatú tvár a namiesto košele nosil kus látky, zopnutej zapínacími špendlíkmi. Volal sa Danilo. Tvrdila, že ho nechala už dávno, ale ešte sa s tým nevyrovnal. S rukami za chrbtom a baretkou spustenou do čela sa prechádzal hore-dolu popred dom. Signora Mária sa bála, aby zrazu nevošiel dnu a neurobil scénu. Sťažovala sa otcovi na všetky Concettine pletky s nápadníkmi, ťahala ho k oknu, aby sa pozrel na Danila s baretkou a s rukami za chrbtom, nástojila, aby zišiel dolu a vyhodil ho. Vtedy otec vyprskol, že ulica je pre každého a nik nemá právo človeka z nej vyhnať. Vytiahol starý revolver, položil ho na stôl pre prípad, že Danilo nečakane preskočí cez bránu, a vypoklonkoval signoru Máriu von z izby, aby mal pokoj na písanie.

Otec písal veľkú knihu pamätí. Písal ju už mnoho rokov, dokonca prestal pracovať ako advokát, len aby ju mohol dopísať. Nazval ju *Nič len pravda* a boli v nej nebezpečné tvrdenia o fašistoch a kráľovi. Otec sa smial a mädlil si ruky pri pomyslení na to, že kráľ a Mussolini nemajú ani poňatia o tom, že akýsi muž v talianskom mestečku píše nebezpečné texty namierené proti nim. Rozprával o svojom živote, o ústupe z bitky pri Caporette a vôbec o všetkom, čoho bol svedkom, o socialistických zrazoch, o pochode na Rím a o ľuďoch v mestečku, ktorí obrátili kabát, o tých, čo budili dojem slušnosti a napokon sa dopustili špinavých svinstiev, „nič len pravda“. Mesiace a mesiace písal a každú chvíľu

zvonil a pýtal si kávu. Izba bola zafajčená. Bdel a písal aj v noci alebo si zavola Ippolita a diktoval mu. Ippolito mocne udieral do písacieho stroja a otec diktoval a prechádzal sa po izbe v pyžame. Nikto nemohol spať, dom mal tenké steny a signora Mária sa prehadzovala v posteli, triasla sa od strachu, že niekto z ulice začuje otcov rozčúlený hlas a nebezpečné výroky proti Mussolinimu. Ale znenazdajky otec stratil odvalu, kniha sa mu už nezdala byť taká dobrá, bedákal, že všetci Taliani sú pomýlení a nejaká kniha ich isto nezmení. Vyhrážal sa, že vyjde na ulicu a bude strieľať z revolvera alebo, naopak, že bude už len ležať, spať a čakať na smrť. Zavrel sa do izby, celé dni preležal a nútil Ippolita čítať mu *Fausta*. Potom si zavola Giustina a Annu a prosil ich o prepáčenie, že sa nikdy nesprával ako otec a nevzal ich do kina ani na prechádzku. Vzápätí privola Concettinu a vypytoval sa na skúšky a nápady. Keď ho zaplavil smútok, bol veľmi láskavý. No keď ho smútok prešiel, domáhal sa, aby mu Ippolito rukavicou z konského vlása masíroval chrbát, a žiadal si nohavice z bieleho flanelu. Sadol si do záhrady a vypýtal si kávu, ale keď mu ju priniesli, zdala sa mu prislábá a lial ju do seba s odporom. V záhrade presedel celé dopoludnie, dlhými, bielymi zubami zvieral fajku a vraštil chudú, vráskavú tvár, nebolo jasné, či pred slnkom, z odporu ku káve alebo pre námahu vynaloženú na udržanie fajky. Keď ho smútok opustil, nikoho nežiadal o prepáčenie, palicou šľahal ružové kríky a opäť premýšľal nad knihou. Signora Mária žialila nad ružovými kríkmi, ktoré jej ležali na srdci a pre ktoré každé ráno podstupovala obeť: na ulici zbierala lopatkou trus a riskovala, že ju niekto uvidí a vysmeje sa jej.

Starý pán nemal žiadnych priateľov. Niekedy sa vybral do mesta, tváril sa opovržlivo a nevraživo, sadol si do kaviarne v centre a hľadel na okoloidúcich, aby tí, ktorých kedysi dobre poznal, videli, že ešte žije. Domnieval sa, že ich tým nazlostí. Domov sa vracal načisto spokojný, okolo prechádzali niektorí bývalí socialisti, akým bol kedysi aj on, ale teraz sú z nich fašisti a ani netušia, že napísal pamäti o časoch, keď boli slušnými ľuďmi, a o všetkých špinavostiach, ktorých sa neskôr dopustili. Pri stole spokojne vyhlasoval, že ak Boh existuje, nechá ho žiť, až kým fašizmus pomi-

nie, aby mohol knihu uverejniť a uvidieť, ako sa ľudia zatvária. Vravel, že sa konečne ukáže, či Boh existuje alebo nie, pričom si v podstate myslel, že skôr nie, ale ktovie, možno existuje, no drží stranu Mussolinimu. Po jedle otec rozkázal: „Giustino, choď mi kúpiť noviny. Nie je s tebou žiadna zábava, tak buď aspoň užitočný.“ Keď ho netrápil smútok, nebol totiž už ani trošku milý.

Z času na čas prichádzali veľké škatule s bombónmi od Cenza Renu, niekdajšieho otcovho dobrého priateľa. Chodili od neho aj pohľadnice zo všetkých možných miest na svete, pretože bol neustále na cestách, signora Mária na nich rozoznávala miesta, ktoré so starou mamou navštívila, a zastrkávala ich za rám zrkadla na svojom bielizníku. Ibaže otec o ňom nechcel ani počuť, kedysi boli priateľmi, lenže neskôr sa hrozne pohádali, a keď zbadal bombóny, pokrčil plecami a zafučal a Ippolito musel Cenzovi Renovi potajomky písať ďakovné listy so správami o otcovi.

Concettina a Anna mávali dvakrát týždenne hodinu klavíra. Zaznelo nesmelé slabučké zvonenie, Anna otvorila bránku a učiteľ klavíra prešiel cez záhradu, zastavil sa pri ružových kríkoch, aj on poznal historku o truse a lopatke a nádejal sa, že sa spoza toho či onoho rohu nečakane vynorí otec. Spočiatku ho otec zahŕňal pozornosťou a mal ho za významného človeka, usádzal ho vo svojej izbe a dával mu tabak, silno ho udieral do kolien a neustále mu opakoval, aký je neobyčajný. Učiteľ klavíra písal latinskú gramatiku vo veršoch, prepisoval ju do zošitka a zakaždým, keď prišiel, chcel od otca, aby si vypočul nejakú novú strofu. V jednej chvíli sa otcovi hrozne zunoval a už sa mu nechcelo počúvať nové strofy gramatiky, a keď učiteľ klavíra nesmelozazvonil pri bráne, otec prášil hore schodmi a ukryl sa najlepšie, ako vedel. Učiteľ klavíra sa nevedel zmieriť s tým, že ho už otec nepozýva do svojej izby, preto na chodbe nahlas rozprával a čítal svoje veršičky a neustále sa obzeral raz na jednu, raz na druhú stranu. Naraz zosmutnel a pýtal sa Concettiny a Anny, či hádam otca nechtiac urazil. Ani Anna, ani Concettina nehrali dobre na klavíri. Obidve hodiny nudili a rady by s nimi prestali, ale signora Mária o tom nechcela ani počuť, učiteľ klavíra bol jediný človek mimo rodiny, ktorý chodil do domu. A v dome je príliš smutno, ak sa v ňom z času na

čas neobjaví nejaký návštevník, vravievala. Zúčastňovala sa hodín s dekou prehodenou na kolenách a háčkováním v lone. A neskôr s učiteľom klavíra klebetila a počúvala jeho veršiky a on až do neskorého večera nie a nie sa pobrať preč, stále dúfal, že uvidí otca.

Učiteľ klavíra bol naozaj jediný cudzí človek, ktorý prichádzal do domu. Raz za čas sa ukázal aj synovec signory Márie, syn jej sestry z Janova; študoval za veterinára a v Janove ho zo skúšok stále vyhadzovali, prišiel teda študovať do mestečka, kde boli skúšky oveľa ľahšie, hoci i tam ho z nich zavše vyhodili. V skutočnosti nebol cudzí, veď ho vídali odmalička, a signora Mária bola vždy ako na tŕní, že sa k nemu otec nebude správať prívetivo. Otec doma nikoho nechcel, ani Concettinini nápadníci nemali dovolené vstúpiť.

Každé leto sa muselo chodiť do „Višní“. Concettina zakaždým plakala, lebo chcela ísť k moru alebo ostať v meste so svojimi nápadníkmi. Signoru Máriu zase chytalo zúfalstvo z roľníkovej ženy, pretože sa raz pochytili, keď prasa zožralo vreckovky. Dokonca i Giustino a Anna, ktorí sa ako deti vo „Višniach“ zabávali, sa tvárili kyslo, keď nastal čas odchodu. Dúfali, že im otec jedno leto dovolí navštíviť Cenza Renu a jeho hrad, každý rok ich pozýval. No otec nechcel a vravel, že je to v skutočnosti škaredá opacha s malými vežičkami a len Cenzo Rena si myslí, že je krásny, lebo zaň vysolil veľa peňazí. Peniaze sú diablov vynález, opakoval otec.

Do „Višní“ sa chodievalo vláčikom. Bolo to blízko, ale nebolo jednoduché odcestovať, otec pri balení nedal nikomu dýchať, hromžil na Ippolita a so signorou Máriou museli kufre stokrát zabalíť a vybalíť. Medzitým sa pri bránke striedali Concettinini nápadníci, lúčili sa s ňou a ona plakala od zlosti, že musí celé mesiace ostať vo „Višniach“, kde od nudy priberá a kde nie je ani tenisový kurt.

Odchádzali skoro ráno a otec celú cestu soptil, vláčik bol preplnený, ľudia v ňom pili a jedli a on sa bál, že si vínom poleje nohavice. Ani raz sa nestalo, žeby vo vlaku nevyvolal hádku. Bol namrzený na signoru Máriu, lebo so sebou nosievala všakovaké batôžteky, košíčky, topánky v plátenných vreckách mala napchaté takmer všade a v sieťke fľašu kávy s mliekom; otcovi sa bridila hlavne fľaša, káva s mliekom vo fľaši mu bola odporná; včítal

jej, že ju tak tvrdohlavo nosí na cestách so sebou. Ale keď dorazili do „Višní“, rozhostila sa v ňom radosť. Sadol si pod vinič, zhlboka dýchal a rozplýval sa nad vôňou vzduchu, takou silnou a sviežou, akoby sa napil zakaždým, keď sa nadýchol. Ihneď zavolať roľníka a vrelo ho privítal, nabádal Ippolita, nech sa presvedčí, či roľník nevyzerá ako z obrazu od Van Gogha, chcel, aby sa roľník posadil, podoprel si hlavu, na ktorú mu dával klobúk, a pýtal sa, či nie je ozajstný Van Gogh. Keď sa roľník pobral preč, Ippolito vyhlásil, že je to možno Van Gogh, ale aj zlodej, pretože kradne na obilí a víne. Otec sa veľmi nahneval. Ako malý sa s ním hrával a nemohol dopustiť, aby Ippolito oplŕľoval jeho spomienky z detstva, a je oveľa vážnejšie brýzgať na otcovo detstvo, než ponechať si nejaké kilo pšenice, keď treba. Ippolito na to nič nepovedal, prichytil si psa medzi nohami a škrabkal ho za ušami. Len čo prišiel do „Višní“, obliekol si starý kabátik z barchetu a čižmy a chodil tak celé leto, špinavý, až naháňal strach, a hrozilo, že od tepla vybuchne, vravela signora Mária. Ale Ippolitovi nikdy nebolo teplo, nepotil sa a tvár mal stále suchú a hladkú, na pravé poludnie sa prechádzal so psom po vidieku. Pes obhrýzal kreslá a mal blchy. Signora Mária by ho najradšej niekomu podarovala, ale Ippolito bol do psa blázon, dokonca raz, keď bol pes chorý, nechal si ho cez noc vo svojej izbe, budil sa a robil mu kašičky. Rád by ho vzal so sebou do mesta, ale musel ho nechať vo „Višniach“ u roľníka, ktorý sa oňho nestaral a krmil ho zhnitým jedlom. Vždy na jeseň mu pukalo srdce, keď sa mal so psom rozlúčiť, no otec a signora Mária boli proti psovi a o tom, že by ho vzal do mesta, nechceli ani počuť. Ippolito musí trpezlivo počkať, kým zomrie, vravieval otec, a ktovie, možno Ippolito dúfa, že otec čoskoro zomrie, možno to je jeho tajný sen, môcť sa promenádovať po meste so psom.

Ippolito so strnulou a bledou tvárou ticho počúval, keď ho otec častoval mrzkými slovami. Keď otec v noci nemohol spať, Ippolito vstával a ťukal do stroja jeho pamäti alebo mu nahlas čítal Goetheho. Lebo má dušu otroka, vravievala Concettina, namiesto krvi má v žilách rumanček ako deväťdesiatročný starec, nemá záujem o dievčatá, nemá na nič chuť, dokáže sa len celý deň túlať so psom po vidieku.

Statok „Višne“ tvoril veľký a vysoký dom, na stenách viseli pušky a parožie a na vysokých posteliach vŕzgali matrace z kukuričného šúpolia. Záhrada sa zvažovala až k vozovke, bola veľká, zalesnená a neobrábaná, zbytočné do nej sadiť ružové kry či iné kvety, aj tak sa o ne v zime roľník určite nepostará a vymreli by. Za domom bol dvor, voz a roľníkov dom, kde býval aj s manželkou, ktorá sa z času na čas zjavila vo dverách a vyliala von vedro vody. Vtedy signora Mária zakričala, že od tej špinavej vody smrdí dvor, a roľníkova manželka na to, že voda je čistá a signora Mária si v nej môže umyť tvár, a hodnú chvíľu sa hádali. Okolo, kam len oko dovidelo, sa rozprestierali polia s obilím a kukuricou a rovno uprostred nich stáli strašiaci, prázdne rukávy sa im trepotali vo vetre. Vinice a duby sa začínali na úpäti kopca a každú chvíľu odtiaľ bolo počuť výstrel, vzápätí sa zdvihol oblak vtákov a Ippolitov pes zaštekal, ale Concettina tvrdila, že šteká iba z preľaknutia a nie od radosti, že niečo uloví. Rieka bola ďaleko, za cestou, svetlý, vzdialený pás medzi kríkmi a kameňmi: a dedina bola kúsok odtiaľ, desať domov.

V dedine žili ľudia, ktorých otec nazýval „darebákmi“: fašistický tajomník, strážmajster, obecný tajomník, a otec sa im chodieval do dediny každý deň ukazovať, aby videli, že ešte žije a že mu nestoja ani za pozdrav. Darebáci hrali petang, odetí len v košeliach, netušili, že aj oni sa nachádzajú v pamätiach; a ich manželky plietli na námestíčku pri pomníku a dojčili deti z prsníka zakrytého vreckovkou. Pomník tvoril veľikánsky kamenný chlapec so zástavkou a s *fezom** na hlave: otec zastal pred ním, do úst si vložil cukrík a pozeral sa a šklábil sa, hodnú chvíľu takto zotrval a signora Mária sa bála, že ho skôr či neskôr zatknú, snažila sa ho odtiahnuť preč, ako kedysi starú mamu spreď vitríny s klobúkmi. Túžila sa rozprávať s manželkami darebákov, naučiť sa nové vzory pri pletení a naučiť nejaké aj ich: a rada by im poradila, aby si prsníky pred dojčením poriadne opláchli prevarenou vodou. No zo strachu z otca sa k nim neopovážila ani priblížiť.

* Orientálna pokrývka hlavy v tvare zrezaného kužela so strapcom, nazvaná podľa marockého mesta Fez (pozn. prekl.).

V lete sa na otcovej holohlavej, lesklej hlave vynímali pehy a odreniny, pretože sa prechádzal v slnečných dňoch s holou hlavou, a Concettinine nohy sa zafarbovali na zlatisto hnedú, keďže vo „Višniach“ nebolo čo robiť, len sa sliť, a celé dni trávila v rozhovacom kresle pred domom, v tmavých okuliároch a s knižkou, ktorú nečítala, len hľadela na nohy a dbala na to, aby sa dobre opálili, navyše sa domnievala, že keď ich vystaví slnku, trošku zoštíhlia. Concettina mala totiž okrem silných bokov aj tučné nohy a vyhlasovala, že by dala desať rokov života za to, aby bola od bokov dolu štíhlejšia. Signora Mária si v záhradnej besiedke upravovala šaty, zvláštne šaty vystrihnuté zo starých závesov či starých prestieradiel, na hlave mala klobúk z novín a prekrížené nohy vložené na podnožke. V diaľke, na okraji dediny bolo vidno Ippolita, ako sa prechádza sem a tam s puškou a so psom: a otec preklínal hlúpeho psa a mániu krúžiť po poliach, práve keď potreboval, aby mu podal injekciu a klepal na stroji, a tak posielal Giustina, aby šiel na pole poňho.